

VN/6256/2019

2.7.2021

Kieliryhmien kuuleminen kielikertomukseen 2021

Kysymykset/Frågor

1. Digitalisaatio

Miten arvoitte, että kielelliset oikeudet toteutuvat viranomaisten digitaalisissa palveluissa ja miten digitaalisten viranomaispalveluiden kielellinen saatavuus on yleisellä tasolla turvattu? Mitä keskeisiä edistysaskeleita ja/tai haasteita näette tämän osalta?

Jos digitaaliset palvelut ovat mahdollisia vain suomeksi tai ruotsiksi, voi se aiheuttaa näitä kieliä vielä heikommin osaaville haasteita toimia digitaalisissa ympäristöissä.

2. Poliisi ja pelastustoimi

Miten arvoitte, että kielelliset oikeudet toteutuvat poliisin ja pelastustoimen palveluissa ja miten viranomaispalveluiden kielellinen saatavuus on yleisellä tasolla turvattu? Mitä keskeisiä edistysaskeleita ja/tai haasteita näette tämän osalta?

Jos poliisi ja pelastustoimen palvelut ovat mahdollisia vain suomeksi tai ruotsiksi, voi se aiheuttaa näitä kieliä vielä heikommin osaaville haasteita. Tärkeää on huomioida mahdolliset tulkkaus- ja käännöstarpeet. Moni muun kielinen ei välttämättä tiedä mahdollisuudesta käyttää tulkkipalveluja.

3. Opetus

Onko ja millä tavoin kieliryhmänne kielellisiin tarpeisiin vastattu opetuksen alalla? Mitä keskeisiä edistysaskeleita ja/tai haasteita näette tämän osalta?

Oman äidinkielen osaaminen luo vahvan perustan omalle identiteetille ja vahvan minäkuvan muodostumiselle. Erityistä huomiota tulee jatkossa kiinnittää oman äidinkielen opetuksen saatavuuteen, laatuun ja tietoisuuteen saada oman äidinkielen opetusta. Miten pystytään tarjoamaan mahdollisimman monelle kieliryhmälle ja monikieliselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus hyvään ja laadukkaaseen oman äidinkielen opetukseen.

Pitäisi kiinnittää huomiota myös siihen, että lapsella saattaa olla useampikin kuin kaksi äidinkieltä. Onko mahdollista osallistua useampaan oman äidinkielen opetuksen tunnille, jos perheessä puhutaan esimerkiksi kolme äidinkieltä (esimerkiksi suomi, ranska ja wolof)?

Mahdollisuudella saada oman äidinkielen opetusta on hyvin tärkeä merkitys kahden kulttuurin perheille. Niin vanhemmille, jotka haluavat kummankin kielen/kielien ja kulttuuritaustan siirtyvän

lapselle sekä itse kahden kulttuurin nuorelle, joka elää monikielistä arkea ja rakentaa identiteettiään useamman kulttuurin keskellä. Vanhempien äidinkielen osaaminen auttaa luomaan suhteen myös maahan muuttaneen vanhemman kotimaassa mahdollisesti asuviin sukulaisiin, kun siellä asuvan suvun kanssa pystytään puhumaan samaa kieltä. Lasten vanhemmat eivät välttämättä myöskään tiedosta oman kielen ja kulttuurin ylläpidon merkitystä kotoutumisen kannalta.

Tällä hetkellä oman äidinkielen opettaminen on sattumanvaraista ja järjestetään pitkälti kunkin kunnan oman määrittelyn mukaisesti. Pienille kieliryhmille on ongelma saada ryhmää kokoon. Kaikki eivät edes ole tietoisia, että omalla äidinkielellä olisi mahdollisuutta saada opetusta. Kaivataan lisää tietoisuutta myös vanhempien suuntaan, jotta tätä mahdollisuutta voidaan hyödyntää. Lisäksi tiedot eri kieliryhmistä, joilla kunnissa on oman äidinkielen opetusta järjestetty, tulisi olla avoimemmin esillä.

Nyt eletty korona-aika sen myötä tullut etäopetus voisi olla ratkaisu tähän. Hyvin pienien kielten opetuksen järjestäminen olisi hyvin vaikeaa millään muulla tavalla kuin etänä, joten se olisi varsin luonnollinen tapa. Etäyhteyksien kautta voitaisiin koota saman kieliryhmän ihmisiä samaan opetusryhmään. Menettely voisi parantaa mahdollisuuksia hyvinkin pienille kielille ja tarjota mahdollisuuksia ja kontakteja kielen käyttöön. Lisäksi oman äidinkielen opettajien matkustaminen sekä oppilaiden matkustaminen jopa toiselle puolelle kaupunkia/kuntaa voisi jäädä pois, jos opetusta voitaisiin järjestää etäyhteyksin. Tämä mahdollistaisi tuntien sijoittamisen heti koulupäivän jälkeen, mikä helpottaisi niin opettajien kuin oppilaiden taakkaa. Kunta joka opetuksen järjestäisi, voisi anoa etäyhteyksin pidettävään opetukseen rahoituksen.

Oikeus oman äidinkielen kunnolliseen oppimiseen pitää taata jokaiselle Suomessa peruskoulua käyvälle lapselle, lähtökohdista riippumatta. Kunnollinen ja riittävä opetus tarkoittaa myös pätevien opettajien kouluttamista ja rekrytoimista koulujen käyttöön.

On myös kuntia, joissa halua ja tarvetta oman äidinkielen opetukseen olisi, mutta kunta ei löydä resursseja opetuksen järjestämiseen.

4. Mikä on Suomessa asuvan kieliryhmänne koko?

Edustamme yleisesti monikielisiä henkilöitä. Familia edustaa kahden kulttuurin perheitä, ja perheissämme on useista eri kieliryhmistä tulevia henkilöitä. Suomessa elää tällä hetkellä avo- tai avioliitossa yli 80 000 kahden kulttuurin perhettä, joista noin puolet ovat lapsiperheellisiä. Yhteistä näille perheille ja pariskunnille on monikielisyyden tukeminen ja kannustaminen niin omassa perhe-elämässä kuin yhteiskunnassa sekä palveluiden saaminen muillakin kielillä kuin suomi ja ruotsi. Lisäksi kielellinen syrjintä ja liian kovat kielitaitovaatimukset koulutukseen pääsyn tai työnsaamiseen liittyen ovat teemoja, jotka edustamme kieliryhmää koskettavat. Edustamissamme pariskunnissa ja perheissämme ainakin toinen puolisoista on muuttanut Suomeen muualta.

5. Millaiseksi koette Suomessa vallitsevan kieli-ilmapiirin?

Yleinen yhteiskunnassa vallitseva ilmapiiri ja suhtautuminen vähemmistöryhmiin heijastuvat myös kieli-ilmapiiriin. Lisääntynyt vihapuhe julkisessa keskustelussa, erityisesti sosiaalisessa mediassa, kohdistuu usein nimenomaan vähemmistöryhmiin. Osa pelkää puhua omaa äidinkieltään julkisilla

paikoilla, koska pelkää tuntemattomien henkilöiden rasistista käytöstä vierasta kieltä puhuttaessa. Osa ei koe mielekkääksi käyttää siitä syystä omaa kieltään julkisissa tilanteissa ja tilanteissa tai viranomaisten kanssa asioidessa.

Lisäksi kahden kulttuurin perheissä, joissa toinen puoliso on suomeaan äidinkielenä, koetaan, että monesti suomea puhuva puoliso saa parempaa palvelua ja paremmin kielellisesti selitettynä asiat kuin vieraskielinen puoliso. Monesti maahan muuttanut puoliso voidaan sivuuttaa palvelutilanteesta, jos suomea puhuva puoliso on mukana. Viranomaisten velvollisuutena pitää olla se, että asianosainen tulee tietoiseksi kaikista seikoista hänen asioitaan koskien, vaikkei osaisikaan hyvin suomea tai ruotsia.

Vihapuhe ja negatiiviset asenteet ovat lisääntyneet entisestään viimeisten vuosien aikana. Myönteistä asenneilmapiiriä eri kieli- ja väestöryhmiä kohtaan tulisi edistää. On tärkeää, että viranomaiset tiedottaisivat kieliryhmien oikeuksista ja kannustaisivat kieliryhmiä aktiivisesti käyttämään omaa kieltään.

Viranomaisena voi aina antaa parempaa kielellistä palvelua kuin mitä laissa edellytetään. Myönteistä ilmapiiriä edistäisi myös se, että viranomaisena yrittää puhua asiakkaan kieltä, vaikka se ei olisikaan sujuvaa. Viranomaisella olisi hyvä olla näkyvillä, millä kaikilla kielillä hänen kanssaan voi asioida.

6. Onko teillä muita huomioita, joita haluaisitte tuoda oikeusministeriön tietoon kielikertomuksen osalta? Esimerkiksi millaiseksi koette tulkkauspalveluiden toimivuuden?

Suomessa on paljon ihmisiä, jotka ovat eri syistä kaksi- tai monikielisiä. Väestötietojärjestelmään voi kuitenkin merkitä vain yhden äidinkielen ja tämän lisäksi asiointikieliksi joko suomen tai ruotsin kielen.

Erityisesti kaksi- tai monikielisten henkilöiden osalta väestörekisteritietoihin merkitty kieli ei anna oikeaa kuvaa henkilön osaamisesta ja hänen käyttämistään kielistä. Lisäksi se ei anna kuvaa Suomen kielivarannosta. Selvitys useamman kielen merkitsemisestä väestötietorekisteriin julkaistiin alkuvuodesta 2020. Selvitys oli hyvä, mutta keskittyi liikaa viranomaisten toimintaan. Yksilön identiteetin ja itsemäärättelyn kannalta kysymys kaikkien äidinkielten rekisteröinnistä on tärkeä. Useamman äidinkielen rekisteröiminen toisi arvostusta ja kokemuksen, että on hyväksytty osa yhteiskuntaa. Monikielisyys nähtäisiin hyväksyttävänä ja toivottavana yhteiskunnassa sekä kaksi- ja monikielisyyteen liittyvät ennakkoluulot ja syrjintä voisivat vähentyä. Selvitys ei pureutunut tähän näkökulmaan riittävällä laajuudella.

Selvitys ei myöskään antanut kuvaa, mitkä ovat useamman äidinkielen merkitsemisen mahdolliset positiiviset vaikutukset yhteiskuntaan. Tarve useamman äidinkielen viralliselle merkitsemiselle on ollut Suomessa jo pitkään maahanmuuton ja kansallisten kielivähemmistöjen vuoksi. Tarve myös kasvaa edelleen tulevaisuudessa maahanmuuton ja monikielisyyden lisääntyessä. Jo tällä hetkellä kahden kulttuurin pariskuntia on Suomessa yli 80 000. Vieraskielisten osuuden on ennakoitu kaksinkertaistuvan seuraavien parin vuosikymmenen aikana. Rekisteröintimahdollisuus antaisi todellisemman kuvan kaksi- ja monikielisten määrästä Suomessa.

Käytännöt äidinkieli-tiedon käytöstä vaihtelevat eri puolilla Suomea. Siksi kaksikieliset lapset ovat eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, missä he asuvat. Oikean tilastotiedon puutteen vuoksi kaksikielisyyttä tukevia palveluita ei voida mitoitaa oikein. Kuntatasolle kaivataan jo nykyisellään selkeitä ja yhdenmukaisia linjauksia, mihin väestötietojärjestelmään merkitty äidinkieli vaikuttaa ja mihin ei.

Nyt olisi aika alkaa valmistelemaan muutoksia, jotta tämä useamman äidinkielen rekisteröiminen olisi mahdollista.

Elina Helmanen
toiminnanjohtaja
Familia ry